

סא"ל (מיל') לי ארד – ראיון מצולם

עורכי הראיון: סרן אביטל חייטוביץ', סגן עדי זיטלני וסגן אורן רחמיאל (מחלקת הדין הבין-לאומי)

ביום 21 במרץ 2022 נערך ראיון מצולם עם סא"ל (במיל') לי ארד.

להלן עיקרי הדברים אשר עלו בראיון.

רקע אישי ומסלול שירותה הצבאי של סא"ל (במיל') ארד

סא"ל (במיל') לי (ליקו) ארד החלה את שירותה הצבאי באגף התקשוב. בשנת 1983 השתחררה בדרגת סמל והחלה בלימודי המשפטים. לאחר הלימודים, התמחתה במשרד עורכי הדין של אביה, ועסקה בתחום ההוצאה לפועל ובתחום המימון וההשקעות בקרנות. לאחר מכן, חזרה ארד לשירות בפרקליטות הצבאית.

דרכה של ארד בפרקליטות הצבאית החלה בראשית שנות ה-90, לאחר שהתראיינה בפני הפצ"ר וסגנו דאז, תא"ל (בדימוס) אמנון סטרשנוב ואלוף (בדימוס) אילן שיף. על רקע עיסוקה המשפטי של ארד בסוגיות בין-לאומיות במשרד עורכי הדין של אביה, הוחלט כי תשובץ בענף הדין הבין-לאומי.

באותה תקופה, חוליית המשפטים שעסקה בדין הבין-לאומי (דבל"א) בפרקליטות הצבאית, מנתה קצינים בודדים בלבד והייתה בהיקף של ענף. משרדי הענף שכנו בבניין הפרקליטות הצבאית במתחם שרונה. לימים, הובא יביל לחצר בניין הפרקליטות, וענף הדין הבין-לאומי עבר אליו. קציני הענף עסקו גם בעניינים שנגעו לאזור יהודה ושומרון. בתפקידה הראשון קיבלה ארד את האחריות על נושא העצורים והכלואים ועל נושא התשתיות והקרקות באזור יהודה ושומרון. בעת כניסתה לתפקיד, עברה ארד חפיפה משמעותית, קיבלה חומרי לימוד רבים ולמדה אותם טרם החלה בתפקידה כיועצת משפטית בפועל.

כחלק ממסלול השירות יוצא הדופן של ארד, היא יצאה לקורס קציני המשפטים (קמ"שים) כשנה לאחר הגעתה ליחידה, בהיותה בת שלוש. באותה עת, היחידה גייסה משפטים רבים לשורותיה, וכך מצאה עצמה ארד מוקפת אנשים צעירים ממנה באופן משמעותי, לצד אנשים נוספים שאינם עתודאים, וביניהם האלוף (בדימוס) דני עפרוני. בשל היותה בעלת משפחה, הותאמו תנאי הקורס עבורה ועל כן שבה מדי ערב לביתה בסיום סדר היום הלימודי.

בשנת 2000, כחלק מהחלטה משפחתית, ביקשה ארד חל"ת והיא ומשפחתה עברו לארה"ב. חרף עזיבתה, המשיכה ארד ליעץ ולסייע לקציני הענף בנושאים בהם פיתחה מומחיות, ובפרט לקצין הצעיר אותו חפפה לתקופה קצרה לאחר שיבוצו במחלקה, אל"ם (במיל') ד"ר ערן שמיר-בורר – לימים, ראש מחלקת הדין הבין-לאומי. לאחר שנתיים בהן התגוררה עם משפחתה בארה"ב, שבה ארד לישראל וחזרה למחלקת הדין הבין-לאומי בה שירתה כארבע שנים נוספות. ארד ציינה שהחלטתה לשוב למחלקת הדין הבין-לאומי באותן שנים, הייתה ההחלטה הטובה בחייה. ארד כיהנה כראשת הענף (רע"ן) לענייני ביטחון וכסגנית ראשת מחלקת הדין הבין-לאומי,

באותם ימים אל"ם (מיל") פנינה שרביט-ברוך; בנוסף, שימשה ממלאת-מקום וראשת המחלקה בפועל לתקופה מסוימת, כאשר אל"ם שרביט-ברוך שהתה בחופשת לידה.

בשנת 2006, בתום מלחמת לבנון השנייה, לאחר עבודת-מטה ממושכת עם מפקדים רבים בצבא, ומשעלתה חשיבותו האסטרטגית-ארגונית של עניין זה בצה"ל, נפתחה באגף המבצעים מחלקה ייעודית שנקראה "עיצוב המערכה". ארד עברה לגוף זה ושימשה בו כראשת ענף בתפקיד לא-משפטי; זהו היה גם התפקיד האחרון אותו מילאה בצה"ל. תפקיד זה אפשר לה להיחשף לתכנון המערכה מאספקטים שונים ומגוונים, אסטרטגיים ודוברותיים.

לאחר שחרורה, הצטרפה ארד למנהלת המשא ומתן המדיני במשרד ראש הממשלה דאז, אהוד אולמרט, ונטלה חלק בוועדת אנאפוליס; שם, למדה ארד להסתכל על הסוגיה הישראלית-פלסטינית מזווית שונה. את חווייתה מהעבודה בוועדת אנאפוליס, מסכמת ארד כך – "כל מה שצריך זה שני מנהיגים, הרבה אומץ וחזון". כיום, ארד מרצה מעת לעת על תקופת שירותה הצבאי, תוך שהיא מדגישה שזכתה לעסוק "גם במלחמה וגם בשלום".

פרשות מרכזיות בתקופת שירותה של סא"ל (במיל) ארד

שנות ה-90' והבנייה באזור יהודה ושומרון

במהלך שנות ה-90' הבנייה הישראלית באזור יהודה ושומרון הייתה בשיאה. ארד מצאה את עצמה, כקצינה צעירה, בישיבות רבות במשרד המשפטים בירושלים, בהן ייצגה את עמדת הפרקליטות הצבאית בעניין הבנייה באזור יהודה ושומרון. לאחר מכן, לאור שינוי מדיניות הממשלה לאחר עליית רבין לשלטון, התקבלה החלטת ממשלה מס' 360 מיום 22 בנובמבר 1992 להפסיק את הבנייה באזור יהודה ושומרון. ביום 23 במאי 1993 הקימה הממשלה ועדת חריגים מיוחדת שנועדה לבחון תכניות בנייה ספציפיות; ארד השתתפה בוועדת החריגים כנציגת צה"ל.

הסכמי אוסלו

במסגרת השיחות שנערכו בתהליך חתימת הסכמי אוסלו, בענף הדין הבין-לאומי התקבל עותק של DOP (Declaration of Principles) אותו ניתחו וחקרו קציני הענף. לאחר מכן, נטלו קציני הענף חלק בעיסוק בהסכמים ובפרט בהסדרים הביטחוניים שבהם. ארד עסקה בעיקר בעניינים השוטפים של הענף וגיבתה קצינים אחרים בעת שעסקו בעיבוד ההסכמים. החל משנת 1995, לאחר הסכם הביניים ועם חילופי השלטון במדינת ישראל, התפתח העיסוק ביישום ההסכם וקציני הענף החלו לקחת חלק בוועדות המשותפות עם הפלסטינים, בהן הוצעו פתרונות לסוגיות שעולות בשטח. ארד ליוותה את הוועדה הביטחונית ואת ועדת המים (JWC) ונתנה ייעוץ משפטי לגופים שהיו אחראי על תיאום ביטחוני בעזה ואיו"ש.

נמל התעופה הבין-לאומי על שם יאסר ערפאת

בהיותה ראשת מדור הביטחון בענף הדין בין-לאומי, ארד השתתפה בניסוח ההסכם על נמל התעופה החדש ברצועת עזה, אשר החל להיבנות בראשית שנת 1996. נמל התעופה הופעל על-ידי הרשות הפלסטינית, בעוד שהפיקוח האווירי והבדיקות הביטחוניות היו באחריות מדינת ישראל. היא מזכירה את אותה עבודה כחלק משמעותי בשירותה, בו נחשפה לשילוב בין ייעוץ משפטי לתכנון ולאסטרטגיה. ארד מספרת על המורכבות בגיבוש ההסכם, על הרגישות שאפיינה את התהליך ועל הצורך הברור שהוצב לנגד עיני קציני הענף, להבטיח את ביטחון אזרחי מדינת ישראל. כך, עסקה ארד במיפוי המרחב האווירי בינינו לבין הרשות הפלסטינית, בדרכי הפעלת נמל התעופה ובדרכי הפיקוח בו ועליו. ארד הדגישה כי העיסוק נעשה בשיתוף פעולה ובהתייעצויות רבות בין קציני הענף. לימים, ביום 12 בדצמבר 2001, תקף חיל האוויר הישראלי את נמל התעופה ברצועת עזה. הדבר אפיין את עיסוק המחלקה באותם ימים – ליווי של הסכם שלום מחד גיסא ומאמץ המבצעי של צה"ל מאידך גיסא.

מלחמת לבנון השנייה

סא"ל (במיל") ארד סיפרה, כי תקופת מלחמת לבנון השנייה הייתה הפעם הראשונה בה הרגישה כי עסקה באופן משמעותי במאמץ מלחמתי ובזמן אמת. תחילה, השתתפו הקצינים בדיונים על אודות התוכניות האופרטיביות של צה"ל. בהמשך, הדבר התפתח לניסוח נספח משפטי לתכניות ולפקודות שיושמו בפועל, ובעקבות המלחמה הקצינים אף שולבו כנציגים קבועים בדיוני מו"ג ("מבצעים וגיחות"). ארד סיפרה בראיון, כיצד תהליך זה הביא לכך שקציני המחלקה החלו להשתתף בדיונים בראשות מפקדים בכירים באופן תדיר. תחילה, המשתתפים בדיונים תהו על מקומו של היועץ המשפטי בדיונים, אך עם הזמן החלו לזהות את היועץ המשפטי כגורם תורם ונחוץ.

בהיותה אישה, ובפעמים לא מעטות הקצינה היחידה בחדר מלא במפקדים גברים, הכניסה לעולם האופרטיבי לא תמיד הייתה קלה, ולא אחת נאלצה ארד לנקוט אסרטיביות רבה כדי להישמע בדיונים.

מכל מקום, כבר בתחילת דרכה של מחלקת הדין הבין-לאומי בעיסוק האופרטיבי, מעידה ארד כי הייעוץ המשפטי של קציני המחלקה, היה כרוך בהבנה כי תפקיד היועץ המשפטי בתחום האופרטיבי הוא לסייע לצה"ל לפעול בהתאם לדין, תוך הגשמת יעדיו המבצעיים.

ארד רואה את תקופת העשייה של המחלקה במהלך מלחמת לבנון השנייה כתקופה משמעותית בה פותחו רעיונות חשובים, כמו למשל העיסוק במחקר שהוביל לחקיקה בעניין "לוחמים בלתי חוקיים", ההעמקה בנושאים של אזהרה מוקדמת לפני תקיפה, פרקטיקת "הקש בגג", פיזור כרוזים, ועוד.

חווית השירות בפרקליטות הצבאית ומפקדים משמעותיים

במהלך הראיון, התבקשה סא"ל (במיל") ארד לשתף במפקד משמעותי עבורה לאורך השנים. ארד שיתפה כי בתחילת דרכה פגשה בראש המחלקה, אל"ם (בדימוס) אחז בן-ארי; בן-ארי היה בעבורה מוקד ידע ודוגמה למקצוענות, והיא קיבלה ממנו כלים חשובים. במיוחד ציינה ארד כי בן-ארי ניחן ביכולות כתיבה יוצאות דופן ויכולת למקד מסרים ולהעביר מסרים בבהירות - תכונות אשר ניסה להעביר הלאה אליה ולרעהיה.

עוד מציינת ארד שהאנשים שעבדו יחד עימה ביחידה היו משמעותיים בעבורה, והיו לחלק חשוב מחוויית שירותה. כך למשל מזכירה ארד את הפצ"ר לשעבר, אלוף שרון אפק, כדמות משמעותית בעבורה. היא מזכירה גם את תחושת האחוה והשיתוף שחוותה כאשר שבה למחלקת הדין הבין-לאומי משהותה בחו"ל בשנת 2002. היא מגדירה את אותה תקופה כתקופה מדהימה, שכמו שעיצבה את המחלקה, כך גם גיבשה את האנשים שבתוכה.

מסר לקציני הפרקליטות הצבאית בהווה

כשהתבקשה סא"ל (במיל") ארד להגדיר כיצד השירות ביחידה עיצב אותה ולציין דבר אחד אותו תרצה להעביר לקצינים הצעירים ביחידה, אמרה בלהט - "דבל"א זה מי שאני, זו החוויה הכי משמעותית בחיים שלי, משם החברים שלי ושם יצרתי את החוויות הכי משמעותיות שלי כבן-אדם, אי אפשר לשחזר את זה".

סא"ל (במיל") לי ארד בעת ביצוע הראיון

אנו מודים לסא"ל (במיל") לי ארד על הזמן שהקדישה לנו ועל תובנותיה מאירות העיניים שהוסיפו לידיעותינו על ההיסטוריה של היחידה.